Eduskunnan hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

Eduskunnan hallintovaliokunnan pyyntö 18.9.2026

HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAEIKSI ESITUTKINTALAIN, OIKEUDENKÄYNNISTÄ RIKOSASIOISSA ANNETUN LAIN JA ERÄIDEN MUIDEN LAKIEN MUUTTAMISESTA (HE 138/2026 vp)

Eduskunnan hallintovaliokunta on 18.9.2026 toimittamallaan pyynnöllä pyytänyt asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Pyyntöä on 22.9.2026 toimitetulla sähköpostilla tarkennettu siten, että lausunnossa on pyydetty keskittymään esitutkintavaiheeseen liittyviin ehdotuksiin.

Pääesikunta on 27.3.2026 antanut hallituksen esitysluonnoksesta lausunnon puolustusministeriölle. Tässä lausunnossa keskitytään tarkemmin niihin esityksen sisältämiin ehdotuksiin, joilla Pääesikunta arvioi olevan Puolustusvoimien esitutkintaviranomaisroolin kannalta suurin merkitys.

Yleistä Puolustusvoimien roolista esitutkintaviranomaisena

Puolustusvoimat on esitutkintalain 2 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomainen poliisin, Tullin, ja Rajavartiolaitoksen ohella. Puolustusvoimien osalta esitutkinnasta säädetään erityisesti *sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetussa laissa* (myöh. SKRTL). Puolustusvoimien rikostorjuntaa koskeva uusi laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa on tullut voimaan 1.12.2025 ja lain mukanaan tuomat muutokset ovat yhdenmukaistaneet Puolustusvoimien esitutkintaan liittyviä käytäntöjä ja lisänneet yhteistoimintamahdollisuuksia muiden esitutkintaviranomaisten, erityisesti poliisin kanssa. Puolustusvoimat suorittaa noin 3000 esitutkintaa vuodessa. SKRTL:n 2 §:n 1 momentin mukaan Pääesikunnan rikostorjuntaan sovelletaan esitutkintalain säännöksiä

rikosten selvittämisestä, jollei laissa säädetystä muuta johdu. Puolustusvoimien toimivaltuus rikostutkinnassa rajautuu *sotilasoikeudenkäyntilain* 2 §:n mukaisesti rikoslain 45 luvussa tarkoitettuihin henkilöihin ja niin sanottuihin varsinaisiin sotilasrikoksiin, sekä sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä säädettyihin epävarsinaisiin sotilasrikoksiin, kuten erilaisiin Puolustusvoimiin tai sen sotilaisiin kohdistuviin omaisuusrikoksiin ja henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin. Pääesikunta voi lisäksi tutkia muiden esitutkintaviranomaisten pyynnöstä muitakin rikoksia, jos ne liittyvät Pääesikunnan aloittamaan esitutkintaan ja jossa rikoksesta epäilty on rikoslain 45 luvussa tarkoitettu sotilas (SKRTL 90 §).

Puolustusvoimien sotilasoikeudenhoidon voidaan katsoa jakautuvan kahteen eri osaan, joita erottavat toimivaltuudet sekä erityisesti tutkinnan tavoite. *Sotilaskurinpitomenettely* kattaa valtaosan Puolustusvoimien suorittamasta esitutkinnasta ja siitä säädetään erityisesti SKRTL:n ensimmäisessä osassa eli luvuissa 1 – 10. Sotilaskurinpitomenettely koskee ensisijaisesti joukko-osastossa suoritettavaa esitutkintaa, joka kohdistuu varusmiesten vakavuudeltaan lievempiin rikoslain 45 luvussa säädettyihin sotilasrikoksiin, kuten palvelus-, ja vartiorikoksiin. Esitutkintatoimenpiteet näissä tapauksissa hoidetaan sotilaskoulutuksen saaneiden kurinpitoesimiesten toimesta. Sotilaskurinpitomenettelyn tavoitteena on nopea ja tehokas esitutkinta ja sitä seuraava kurin ja järjestyksen palauttaminen. Joukko-osastoissa suoritettavan sotilaskurinpitomenettelyn tavoite on se, että esitutkinnan saatetaan päätökseen korkeintaankin viikoissa rikoksen ilmitulosta.

Rikostorjunta tai vapaammin *sotilasrikostutkinta* kattaa vuosittain laskennallisesti noin 5 % kaikesta Puolustusvoimien esitutkintatoiminnasta. Näistä tehtävistä säädetään SKRTL kolmannessa osassa eli luvuissa 11 – 13. SKRTL 88 §:n mukaan Pääesikunnan tehtävänä on suorittaa toimenpiteitä sotilasrikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa noudattaen mitä tässä laissa tai muualla laissa säädetään. Pääesikunta on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Pääesikunnalle on keskitetty vaativampaa rikostutkintaa, tutkinnallisia pakkokeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämistä, sekä esitutkintayhteistyötä edellyttävät esitutkinnat. Pääesikunnassa rikostorjuntatehtävistä vastaa

poliisikoulutetut tutkijat, joiden toimintaa johdetaan rikosoikeuteen perehtyneiden sotilaslakimiesten ja poliisin päällystötutkinnon suorittaneiden tutkinnanjohtajien toimesta. Pääesikunnan suorittamien esitutkintojen keskimääräinen pituus on noin 9 kuukautta tutkintapyynnön vastaanottamisesta, joka poikkeaa kestoltaan ja laajuudeltaan kurinpitomenettelyssä tutkittavista sotilasrikoksista. Pääesikunta tutkii myös sellaisia sotilaskurinpitomenettelyssä käsiteltäviä rikoksia, jotka ovat laajuutensa tai monimutkaisuutensa vuoksi, taikka riippumattomuussyistä tutkittava rikosoikeuteen perehtyneiden siviilivirkaisten tutkijoiden ja tutkinnanjohtajien toimesta sotilasesimiesten sijaan. Tällaiset Pääesikunnan tutkimat sotilaskurinpitomenettelyrikokset voidaan SKRTL 91 §:n 1 momentin perusteella toimittaa suoraan toimivaltaiselle syyttäjälle kurinpitoesimiehen sijaan. Ylipäätään Puolustusvoimien sotilasoikeudenhoitojärjestelmä on rakennettu siten, ettei Pääesikunnan tutkittavaksi siirrettyjä tai otettuja asioita palauteta enää alemmalle joukko-osastotasolle uudelleen harkittavaksi.

Nimenomaisesti Pääesikunnassa suoritettava sotilasrikostutkinta vastaa tarkemmin sitä esitutkintatyötä, jota muun muassa poliisissa tehdään, ja joka voisi laajemminkin hyötyä esitutkintalakiin tarkoitetuista tehostamistoimenpiteistä, jotka eivät välttämättä yksinomaan sotilaskurinpitomenettelyn erityisen tavoitteen, tutkittavien rikosten ja henkilöllisen kohdentumisen vuoksi olisi muuten tarkoituksenmukaisia sotilaskurinpitomenettelyn kannalta.

Hallituksen esityksen kommentointi

Vaikutusten arviointi Puolustusvoimiin liittyen

Yleisesti ottaen esityksessä ehdotettuja esitutkintaviranomaisen toimintaa ja työskentelyä tehostavia lakimuutoksia pidetään laajasti kannatettavina.

Pääesikunta on aikaisemmassa lausunnossaan tuonut esiin, että esitysluonnoksessa puhutaan yksinomaan poliisin esitutkinnan tehostamistoimista ja siinä on arvioitu esityksen vaikutuksia yksinomaan poliisin toimintaan liittyen. Esityksessä mainituilla esitutkintalain muutoksilla on kuitenkin vaikutusta myös muihin esitutkintaviranomaisiin, mukaan lukien Puolustusvoimiin. Esitykseen on lausuntokierroksen jälkeen lisätty lyhyt arviointi siitä, että

esitetyillä esitutkinnan sujuvoittamisvaikutuksilla olisi oletettavasti vähäinen vaikutus muun muassa Puolustusvoimien esitutkintaan, eikä esityksen vaikutuksia Puolustusvoimiin siksi ole erityisesti kartoitettu (HE 138/2026 vp, s. 24).

Korvausvaatimuksen selvittämättä jättäminen selvissä tapauksissa (1 luku 2 §)

Lausunnon kohteena olevassa esityksessä ehdotetaan, että asianomistajan yksityisoikeudellista korvausvaatimusta ei selvitettäisi esitutkinnassa, jos on ilmeistä, ettei syyttäjä ota sitä ajaakseen. Esityksen mukaan ilmeisyysvaatimusta voitaisiin arvioida esimerkiksi oikeuskäytännön ja viranomaisten valtakunnallisen ohjeistuksen perusteella. Muutosta pidetään kannatettavana. Valtaosa Puolustusvoimien suorittamasta esitutkinnasta tapahtuu joukko-osastoissa sotilasvirassa palvelevien kurinpitoesimiesten toimesta sotilaskurinpitomenettelyssä muun työn ohessa ja yksityisoikeudellisten korvausvaatimusten selvittäminen esitutkinnan aikana on koettu usein hankalaksi, jos kyseessä ei ole ollut Puolustusvoimille tapahtunut selkeä omaisuusvahinko. Arvioni mukaan muutoksella olisi toteutuessaan positiivinen ja selventävä vaikutus niin esitutkintaa suorittavien virkamiesten, kuin asiaan osallisten oikeusturvan toteutumisen kannalta. Pidetään myös kannatettavana sitä, että ilmeisyysvaatimusta voitaisiin arvioida myös viranomaisen omalla valtakunnallisella ohjeistuksella. Tässä tapauksessa ohjeistuksen laatisi Puolustusvoimille Pääesikunnan oikeudellinen osasto, joka vastaa Puolustusvoimien oikeudellisen toimialan ja siihen kuuluvan sotilasoikeudenhoidon ohjauksesta.

Rikosilmoituksen kirjaamatta jättäminen ja kirjaamisen lykkääminen (3 luku 1 §)

Esityksessä ehdotetaan, että esitutkintaviranomaisen valvontatoiminnan yhteydessä tietoverkossa havaitusta epäillystä rikoksesta ei kirjattaisi jatkossa rikosilmoitusta, jos rikoksesta ei olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja on ilmeistä, että esitutkinta tultaisiin keskeyttämään. Lisäksi säädettäisiin mahdollisuudesta poikkeuksellisesti lykätä rikosilmoituksen kirjaamista, jos se olisi tarpeen käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan

turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Esitettyä muutosta pidetään kannatettavana. Pääesikunta tutkii esimerkiksi tekoja, joissa epäillään Puolustusvoimien omaisuuden myymistä kotimaisilla ja ulkomaisilla kauppa-alustoilla. Epäillyissä teoissa olevan omaisuuden rahallinen arvo ja toisaalta tekijän tunnistamiseen liittyvä vaikeus huomioiden pidetään esitutkintaviranomaisen resurssien tarkoituksenmukaisemman kohdentamisen näkökulmasta hyvänä sitä, että tietyissä tilanteissa tutkinta voitaisiin jättää käynnistämättä. Erillisellä säännöksellä on Pääesikunnalle asiassa erityinen merkitys, sillä sen tutkimaksi ottamia Puolustusvoimien toimivaltaan kuuluvien rikoslain 45 luvussa säädettyjen varsinaisten ja sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä säädettyjen epävarsinaisten sotilasrikosten esitutkintaa ei voida jättää toimittamatta tai lopettaa esitutkintalain 3 luvun 9 §:ssä säädetyllä vähäisyysperusteella, kuten poliisin tutkimia rikoksia.

Pääesikunnan suorittamissa laajemmissa esitutkinnoissa on myös havaittu tarpeelliseksi mahdollistaa rikosilmoituksen kirjaamisen lykkääminen, jotta epäilty tekokokonaisuus voidaan esiselvittää kokonaisuudessaan ja asiassa voidaan sen perusteella tehdä arvio syytä epäillä -kynnyksen ylittymisestä yhdenvertaisesti. Oikeusturvan lisääntymisen lisäksi menettely voisi myös tehostaa Pääesikunnan työskentelyä vähentämällä rikosilmoitusten kirjaamiseen ja tutkintojen päättämiseen liittyvää työtä.

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen (3 luku 9 §)

Esityksessä ehdotetaan, että esitutkinnan toimittamatta jättämisen tai lopettamisen käyttöalaa laajennettaisiin ja niiden käyttöä helpotettaisiin antamalla tutkinnanjohtajalle nykyistä enemmän toimivaltaa. Ehdotetun pykälän mukaan, jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, esitutkinta saadaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä tai on ilmeistä, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:ssä säädetyt syyttämättä jättämisen edellytykset täyttyvät. Esityksen ilmeinen tarkoitus on keventää ja tehostaa rikosprosessista vastaavien viranomaisten työtä.

Pääesikunta on aikaisemmassa lausunnossaan todennut, että esitettävällä muutoksella olisi toteutuessaan suuri vaikutus Pääesikunnan suorittamalle esitutkinnalle, mikäli lain tarkoitus on ulottaa se koskemaan myös Puolustusvoimissa suoritettavaa esitutkintaa. Edellä mainitulla tavalla esitutkintalakia sovelletaan myös Puolustusvoimien esitutkinnassa ja Pääesikunta on aikaisemmassa lausunnossaan katsonut esityksen perusteella jäävän jossain määrin epäselväksi se, mikä vaikutus esityksellä olevilla tehostamistoimilla on tarkoitettu olevan suhteessa Puolustusvoimiin. Puolustusvoimien esitutkinnan erityispiirteillä on myös vähintäänkin välillisiä vaikutuksia erityisesti poliisin ja syyttäjän työhön ja työmäärään, sillä poliisi tutkii vuosittain merkittävän määrän sotilasrikoksia Puolustusvoimien pyynnöstä. Sotilasrikosten tutkinnan päättämiseen liittyvä vähäisyysperusteen käyttörajoitus koskee myös muita esitutkintaviranomaisia näiden tutkiessa sotilasrikoksia, joten pykälällä olisi vaikutuksia myös poliisin esitutkintaan.

Lainsäätäjä on aiemmin katsonut tarpeelliseksi säätää, että esitutkintalain vähäisyysperustetta ei sovelleta Puolustusvoimien esitutkinnassa. Sen sijaan Puolustusvoimien esitutkinnan toimittamatta jättämisestä ja lopettamisesta on säädetty erikseen SKRTL 14 §:ssä. Viitatun pykälän mukaan kurinpitoesimies saa jättää esitutkinnan toimittamatta tai lopettaa jo aloitetun esitutkinnan, jos hän käytettävissään olevan aineiston perusteella katsoo, että epäilty teko on ilmeisesti johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huomaamattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä taikka tekoa olisi muuten pidettävä kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta vähäisenä. Kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta vähäisen teon kynnystä voidaan usein pitää korkeampana, kuin yleisen vähäisyysperusteen soveltamista, sillä yleisesti vähäisiksi katsotuilla asioilla voi olla vähäistä suurempi merkitys Puolustusvoimien sisäisen kurin ja järjestyksen ylläpitämisessä, joka on vuorostaan sotilaskurinpitomenettelyn perimmäisiä tavoitteita.

Noin kaksi kolmasosaa Puolustusvoimien esitutkinnoista päättyy sotilaskurinpitomenettelyssä annettuun kurinpitoseuraamukseen. Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa 36 §:n 1 momentin mukaan kurinpitomenettelyssä voidaan käsitellä rikos, josta tuomioistuimessa yleisen rangaistuskäytännön mukaan ei

olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Huomioiden Puolustusvoimien yhteiskunnallinen rooli ja tehtävä, sekä sen rikostutkinnan ja kurinpitoseuraamusjärjestelmän tarkoitus sotilaallisen kurin ja järjestyksen ylläpitämiselle ja palauttamiselle, Puolustusvoimilla on ilmeinen tarve myös vähäisiksi katsottavien rikosten tutkinnalle ja niitä koskevien ratkaisujen antamiselle osana sotilaskurinpitomenettelyä.

Puolustusvoimien kannalta pidetään tärkeänä, että sen sotilaskurinpitomenettelyyn liittyvä erityinen esitutkintarooli huomioitaisiin esityksessä. Esityksen keskittyessä vain poliisiin esitutkintaviranomaisena, jää esityksessä jossain määrin epäselväksi se, mitä vaikutuksia sillä olisi Puolustusvoimien rikostorjunnan ja yleisemmin sotilasrikosten esitutkinnan kannalta esitutkintaviranomaisesta riippumatta.

Pääesikunta on alkuperäisessä lausunnossaan katsonut, että esityksen muotoilusta on jäänyt epäselväksi myös se, missä määrin sotilasoikeudenhoidon erityispiirteiden vaikutusta on harkittu osana esityksen tavoittelemaa poliisin ja syyttäjän harkinta- ja ratkaisuvallan kasvattamista ja työn tehostamista. Pääesikunta piti lausunnossaan tärkeänä, että, mikäli esityksellä ei olisi tarkoitusta ulottaa vaikutuksia Puolustusvoimiin, esityksessä todettaisiin selvästi se, että esitutkintalain tarkoittamaa esitutkinnan toimittamatta jättämistä tai lopettamista koskevat pykälät eivät yleislain muutoksina vaikuttaisi Puolustusvoimien esitutkintaan joko sotilaskurinpidon tai sotilasrikostutkinnan, taikka molempien osalta.

Lausuntokierroksen jälkeen esitykseen lisättiin maininta siitä, että säännösehdotuksen perusteluja on täsmennetty pykälän osalta suhteessa Puolustusvoimien erityislakiin rajaamalla rikosoikeudenkäyntilain 1 luvun 8 §:n 2 momentti viittauksen ulkopuolelle. (Ibid., s. 46). 9 §:n säännöskohtaisiin perusteluihin (Ibid., s. 51) lisättiinkin annetun lausunnon perusteella maininta, jonka mukaan;

> *”Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain (89/2025) 9 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen mukaan esitutkinnan toimittamiseen ja sitä koskeviin päätöksiin sovelletaan mitä esitutkintalaissa tarkemmin säädetään, ellei 14 §:stä muuta johdu. Viitattu säännös sisältää perusteet, joilla kurinpitoesimies saa jättää lain soveltamisalaan*

kuuluvan esitutkinnan toimittamatta tai lopettaa jo aloitetun esitutkinnan. Säännöksen esitöissä todetaan, että esitutkintalain 3 luvun 9 §:stä poikkeavasti kurinpitoesimies voisi vastaavin perustein päättää 14 §:n perusteella esitutkinnan toimittamatta jättämisestä ja lopettamisesta (LaVL 9/2024 vp, s. 3–4 ja PuVM 2/2025 vp, s. 11). Nyt ehdotettavia uusia perusteita ei siten sovellettaisi sotilaskurinpitomenettelyissä tai Puolustusvoimien rikostorjunnassa, vaan niiden sijasta sovellettavaksi tulee erityissääntely. Sen muuttamiseen ei tässä yhteydessä ole ilmennyt aihetta ottaen huomioon, että ehdotettuja perusteita tuskin tultaisiin juuri soveltamaan Puolustusvoimien menettelyissä. ”

Esityksen ratkaisua Puolustusvoimien sotilaskurinpitomenettelyn ja sotilasrikostutkinnan rajaamisesta kokonaan pykälän soveltamisalan ulkopuolella pidetään sinänsä tyydyttävänä ratkaisuna. On syytä kuitenkin kiinnittää huomiota rajaukselle esitettyihin perusteluihin seuraavin osin.

Rajanvedosta esitutkintalain ja SKRTL:n toimivaltuuksien välillä ei ole säädetty SKRTL 2 §:ä tarkemmalla tavalla laissa eikä käsitelty lakia koskevassa esityksessä.

Sotilaskurinpitomenettelyssä suoritettavista esitutkinnoista tutkinnanjohtaja ja kurinpitoesimies ovat lähes poikkeuksetta sama henkilö eli lähtökohtaisesti perusyksikön päällikkö SKRTL 12.3 §:n tarkoittamalla tavalla. Ilmeisesti tästä johtuen on vakiintuneesti tulkittu *lex specialis – lex generalis* -sääntöä mukaillen, että SKRTL 14 §:n tarkoittama kurinpitoesimiehen esitutkinnan päättämistä koskeva toimivaltanormi syrjäyttää erityissäännöksenä esitutkintalain 3 luvun 9 §:ssä säädetyn tutkinnanjohtajan rajatumman toimivaltanormin asiassa,- Lisäksi esityksen perusteluissa esitettyyn tulkintaan on saattanut vaikuttaa myös se, että sotilasoikeudenkäyntilain 4 §:n mukaan syyttäjällä ei ole oikeutta jättää syytettä nostamatta vähäisyysperusteella. Edellä käsitelty pääsääntö ja siitä johdettava tulkinta on vahvistettu puolustusministeriön ja oikeusministeriön kannanotoissa, jotka on annettu Pääesikunnan oikeudelliselle osastolle vastineeksi Pääesikunnan antamaan lausuntoon hallituksen esitysluonnoksesta. Lausunnon laatijalla ei ole tarkempaa tietoa tai perusteita edellä käsitellyn tulkintakäytännön taustoista.

Vaihtoehtoisen tulkintamallin mukaan voisi kuitenkin tulkita, että esitutkintalaissa nimenomaisesti tutkinnanjohtajalle säädetty toimivalta esitutkinnan päättämiseksi ei välttämättä ole päällekkäinen ja siten lex specialis säännön perusteella väistyvä suhteessa SKRTL:n kurinpitoesimiehelle säädettyyn toimivaltaan. Tämän tulkinnan perusteella Pääesikunnan sotilasrikostutkintaa suorittavalla tutkinnanjohtajalla olisi sotilaskurinpitomenettelyä toimittavaan kurinpitoesimieheen verrattuna itsenäinen toimivalta esitutkintalain 3:9 § nojalla päättää esitutkinta pykälän tarkoittamissa tilanteissa.

Perusteena edellä mainitulle poikkeavalle tulkinnalle olisi löydettävissä jo pykälien sanamuodoista. Esitutkintalaissa puhutaan *tutkinnanjohtajan* päätöksestä, siinä missä SKRTL:ssä puhutaan *kurinpitoesimiehen* päätöksestä. Lisäksi asiassa on syytä kiinnittää huomiota edellä mainittujen päätöksentekijöiden henkilölliseen poikkeavuuteen Puolustusvoimien esitutkinnassa. Tutkinnanjohtaja ja kurinpitoesimies poikkeavat henkilölliseltä ulottuvuudeltaan Puolustusvoimissa, sillä joukko-osastoissa suoritettavissa sotilaskurinpitomenettelyyn tähtäävissä rikostutkinnoissa valtaosassa kurinpitoesimies ja tutkinnanjohtaja ovat SKRTL:n nojalla sama henkilö eli perusyksikön päällikkö, tai muu sotilasesimies. Pääesikunnan tutkinnanjohtajat ovat vuorostaan erotettu toimivaltuuksiltaan ja koulutukseltaan SKRTL 14 §:ssä tarkoitetuista kurinpitoesimiehistä SKRTL 11 luvussa säädetyn mukaisesti. Lisäksi asiassa voidaan kiinnittää huomiota myös siihen, että sotilaskurinpitomenettelyä suorittavalle kurinpitoesimiehelle on SKRTL 14 §:ssä säädetty rikostutkintaa suorittavaa tutkinnanjohtajaa laajempi toimivalta tutkinnan päättämiseen, eikä pykälät siten nykytilassakaan ole Puolustusvoimien sisäisten toimivaltuuksien käytön osalta samansisältöiset tai rinnakkaiset.

Edellä mainittu huomioiden voidaan tulkita, että sotilaskurinpitomenettelyyn liittyvän sotilasesimiehenä toimivan tutkinnanjohtajan henkilö ja toimivalta ovat nykymallissa eriytetty SKRTL:ssä sotilasrikostutkintaa suorittavan siviilivirkaisen tutkinnanjohtajan henkilöstä ja toimivallasta, jolloin lausunnon kohteena olevassa esityksessä esitetty peruste siitä, että esitutkintalain 3 luvun 9 §:ää ei sovellettaisi Puolustusvoimissa yksinomaan SKRTL 14 §:ssa säädetyn erityissäännöksen vuoksi ei välttämättä ole sellaisenaan täysin riittävä. Edellä mainitun pykälän voitaisiin myös tulkita syrjäyttävän esitutkintalain säännöksen

vain sotilaskurinpitomenettelyssä tehtävän päätöksenteon osalta, mutta se ei samalla tavalla syrjäyttäisi sotilasrikostutkintaa suorittavan itsenäisen ja riippumattoman tutkinnanjohtajan päätöksentekovaltaa.

Esitutkintalain 3 luvun 9 §:n ulottuvuuden tulkinnalla arvioidaan olevan suuri merkitys Puolustusvoimissa vain Pääesikunnan suorittamien esitutkintatehtävien hoitamisen kannalta. Esityksestä poikkeava, edellä kuvattu tulkinta mahdollistaisi Pääesikunnan tutkinnanjohtajalle kurinpitoesimiehen tulkinnasta itsenäisen tulkinta- ja päätösvallan esitutkinnan päättämiseksi myös tilanteissa, joissa kurinpitoesimies on käynnistänyt tai pyytänyt esitutkinnan suorittamista Pääesikunnasta, tai kun kurinpitoesimies olisi eri mieltä Pääesikunnan tutkinnanjohtajien kanssa tutkinnan toimittamisesta. Arvioni mukaan Pääesikunnan tutkinnanjohtajana toimivalla sotilaslakimiehellä, tai poliisin päällystötutkinnon suorittaneella ylitarkastajalla on paremmat valmiudet arvioida tutkittavana olevan rikoksen rikosoikeudellista luonnetta paremmin, kuin sotilasvirassa palvelevalla kurinpitoesimiehellä niissä tapauksissa, joissa esitutkinta suoritettaisiin joukko-osaston pyynnöstä tai Pääesikunnan tutkinnanjohtajan päätöksellä Pääesikunnassa.

Tässä lausunnossa esitetty vaihtoehtoinen tulkinta johtaisi siihen, että arvio rikoksen vähäisyydestä tehtäisiin yhä Puolustusvoimien sisällä, mutta kurinpitoesimiehen lisäksi vähäisyyttä voisi arvioida itsenäisesti myös rikosoikeuteen erityisesti perehtyneet riippumattomat virkamiehet Pääesikunnassa rikostutkinnan jo alettua. Tämän tulkinnan hyväksymisellä arvioidaan olevan Puolustusvoimien yleistä esitutkintalinjaa selkeyttävä, sekä Pääesikunnan oikeudellisen osaston työtä tehostava ja aikaa säästävä vaikutus, jota myös hallituksen esityksellä on pyritty saamaan aikaan kaikissa esitutkintaviranomaisissa. Tulkinta olisi myös looginen laistakin ilmenevän Puolustusvoimien johtamisjärjestelmän kannalta. Pääesikunnan tutkinnanjohtajilla on SKRTL:n nojalla itsenäinen tutkinnan aloittamis- ja otto-oikeus suhteessa sen alaisiin joukko-osastoihin, joiden esitutkintaa se myös valvoo ja ohjaa. Esityksen perusteluista johdettavan kannan perusteella Pääesikunnalta puuttuvaa itsenäistä toimivaltaa arvioida käynnistettyjen esitutkintojen luonnetta voidaan pitää poikkeavana hierarkkisessa linjaorganisaatiossa niin normaalioloissa, kuin erityisesti poikkeusolojen aikana, jolloin sotilasrikosten määrän arvioidaan kasvavan huomattavasti.

Poikkeusoloissa Pääesikunnan tutkittavaksi otettavien asioiden itsenäisellä arvioinnilla ja priorisoinnilla arvioidaan olevan vielä suurempi merkitys Puolustusvoimien sotilasoikeudenhoidon suorituskyvyn ja toimivuuden kannalta.

Arvioni mukaan edellä esittelemäni tulkintamalli on mahdollinen asiassa jo nykyisen lain sanamuodon puitteissa. Näin ollen, mikäli valiokunta yhtyisi tässä lausuttuun käsitykseen nykylain tulkinnasta, tulisi nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen 3 luvun 9 §:n esitettävää muutosta perustella tarkemmin myös Pääesikunnan tutkinnanjohtajan toimivallan osalta, jos tavoitteena olisi yhä koko sotilasoikeudenhoidon eli sekä sotilaskurinpitomenettelyn, että sotilasrikostutkinnan kokonaisuuden rajaaminen pykälän ulkopuolelle.

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen (3 luku 11 §) ja tarkoituksenmukaisuusperiaate (4 luku 6 a §)

Esityksen mukaan esitutkintalain 3 luvun 11 §:n lisättäisiin perusteet, jotka voitaisiin ottaa huomioon arvioitaessa sitä, missä tilanteissa ja millä tavalla esitutkintatoimenpiteet voitaisiin asettaa tärkeysjärjestykseen. Ehdotetun pykälän mukaan esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen ottaen huomioon epäillyn rikoksen laatu ja laajuus, vanhentumisaika, asian merkitys rikoksesta epäillyn virka- tai työtehtävien kannalta sekä muut vastaavat seikat. Edelleen, esitutkintalain 4 luvun 6 a §:än esitetään säädettäväksi tarkoituksenmukaisuusperiaatteesta, jonka mukaan esitutkinta tulee toimittaa mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla ottaen huomioon esitutkintaan osallistuvien oikeudet. Pääesikunta on jo aikaisemmassa lausunnossaan pitänyt ehdotettuja muutoksia kannatettavana ja arvioi, että niillä on esitutkintaviranomaisen toimintaa ohjaavan vaikutuksen lisäksi oikeustilaa selkeyttävä vaikutus.

Esitutkinnan keskeyttäminen (3 luku 13 §)

Esityksen mukaan esitutkintalain 3 luvun 13 §:n säännöstä esitutkinnan keskeyttämisestä muutettaisiin poistamalla edellytys siitä, että rikoksesta ei epäillä ketään. Toiseksi säädettäisiin keskeyttämisen olevan mahdollista, jos asiaan vaikuttavaa selvitystä ei ole saatavissa asianmukaisista

toimenpiteistä huolimatta. Pääesikunta on jo aikaisemmassa lausunnossaan pitänyt muutosehdotusta kannatettavana ja todennut esitystä vastaavasti, että muutos selventäisi oikeustilaa erityisesti rajat ylittäviä rikosasioita tutkittaessa eli esimerkiksi tapauksissa, joissa rikoksesta epäilty tiedetään, mutta tämä on oletettavasti poistunut maasta, eikä hänen olinpaikkaansa tunnetta. Tällaisia tapauksia ovat Pääesikunnan suorittamissa sotilasrikostutkinnoissa muun muassa ulkomailta Suomeen varusmiespalvelusta suorittamaan saapuneet, jotka ovat ehtineet poistua pysyvästi maasta ennen esitutkintaa, tai sen aikana, ja joita ei enää tavoiteta.

Kuulustelujen äänitallentaminen

Esitutkintalain 9 luvun 3 §:n säännökseen kuulustelujen videotallentamisesta esitetään lisättäväksi mahdollisuus käyttää äänitallennusta harkinnanvaraisissa tilanteissa vastaavin perustein kuin nykyistä ääni- ja kuvatallennusta. Pääesikunta on aikaisemmassa lausunnossaan pitänyt ehdotusta kannatettavana ja arvioinut sillä olevan toteutuessaan videotallennusta merkittävämpi vaikutus kuulustelujen tallentamisessa. Pääesikunta on alkuperäisessä lausunnossaan pitänyt tärkeänä, että toteutuessaan esitutkintaviranomaisten käyttöön mahdollistettaisiin keskitetysti esimerkiksi tekoälyyn perustuvat automaattisen litteroinnin ohjelmat, jotta todelliset esityksenmukaiset tehokkuustavoitteet voidaan saavuttaa. Esitutkintaviranomaisille tarkoitetun yhtenäisen kuulusteluohjelman kehityksellä ja käyttöönotolla varmistettaisiin samalla yhdenvertainen ja yhdenmukainen kuulustelutoiminta jokaisessa esitutkintaviranomaisessa. Pääesikunta toi alkuperäisessä lausunnossaan esiin pitävänsä tärkeänä, että kuulustelujen videotallentaminen ja äänitallentaminen pysyvät harkinnanvaraisina, sillä Puolustusvoimien joukko-osastoissa suoritettavan esitutkinnassa kuulustelujen toteuttamistapa ja -paikat eivät mahdollista äänitallentamisen täysimääräistä käyttöönottoa normaalioloissakaan ja erityisesti eivät poikkeusolojen aikana.

Puolustusvoimien intressit on esityksen jatkovalmistelussa huomioitu, kun esityksen perusteluita on lausutussa esityksessä täsmennetty siten, että nykytilasta poikkeavat kuulustelujen tallentamistavat olisivat jatkossakin esitutkintaviranomaisilla harkinnanvaraisia (Ibid., s. 46).

Rikosrekisteritietojen luovuttaminen esitutkinnan rajoittamisasiaa varten

Ehdotuksen mukaan rikosrekisterilain 4 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle voitaisiin luovuttaa tietoja rikosrekisteristä myös esitutkinnan rajoittamisasiaa varten. Esitetyn sanamuodon mukaan tämä pykälä koskisi myös Puolustusvoimia. Sen merkitys toteutuessaan olisi Puolustusvoimille nykymuodossa kuitenkin vähäinen, ellei esityksessä mainittuja ja tässä lausunnossa aiemmin käsiteltyjä rajoitusperusteita uloteta koskemaan myös kokonaan tai rajatusti myös Puolustusvoimien esitutkintaa.

Asiaa Pääesikunnan oikeudellisella osastolla valmistelee ja tarvittaessa lisätietoja antaa sektorijohtaja, sotilaslakimies, tutkinnanjohtaja Alberto Guidastri, 0299 500 880, etunimi.sukunimi@mil.fi. (*Poissa 28.9 – 4.10.2026*).

Sektorijohtaja
Sotilaslakimies, tutkinnanjohtaja

Alberto Guidastri
varatuomari, ekonomi